

6. Осадчий В.В. Удосконалення професійної підготовки майбутніх вчителів засобами комп'ютерно-орієнтованої системи навчання// Інформаційні технології в освіті : Збірник наукових праць. Вип.2 / В.В. Осадчий. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2008. – с.90–94.
7. Постанова Президента України, – <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1051.755.0>
8. Семиноженко В. Освіта та національні інтереси: вибір траєкторії: Проблеми приєднання української освіти до Болонського процесу. Про стандарти освіти в Європі / В. Семиноженко // День. — 2004. — 1 квіт. (№ 58). — С.4.
9. Суспільствознавство: Державний стандарт загальної середньої освіти в Україні: Проект/ За ред. Конєва А.І. . – К.: Генеза, 1997. – 463 с.

УДК 372.8

Жидкова Н. М.
аспірантка Інституту педагогіки
Національної академії педагогічних наук України

ЯК НАВЧИТИ УЧНІВ ФОРМУЛЮВАТИ ПРАВОВІ ПОНЯТТЯ

У статті розкривається методика поетапного формування вміння, спрямована на засвоєння учнями низки навчальних прийомів та вироблення учнями власної орієнтованої системи дій. Подана модель формування умінь з розподілом уроків відповідно до визначених прийомів та етапів їх формування.

Ключові слова: навчальні прийоми, правові вміння, вміння формулювати поняття, модель формування вміння формулювання поняття.

Жидкова Н.М. Как научить учеников формулировать правовые понятия.

В статье раскрыта методика поэтапного формирования умений, которая направлена на освоение учениками разного уровня учебных приемов и выработку учениками собственной ориентировочной основы действий. Дана модель формирования умения с распределением уроков соответственно определенным приемам и этапам их формирования.

Ключевые слова: учебные приемы, правовые умения, умения формулировать понятия, модель формирования умений формулировать понятие

Zhidkova N.M. How to teach students to formulate the concepts of jurisprudence

In article the method of stage-by-stage formation of skills which is directed on development by pupils of different level of educational techniques and development by pupils of own rough basis of actions is opened. The model of formation of skills with distribution of lessons according to certain techniques and stages of their formation is given.

Keywords: educational techniques, legal abilities, abilities of formulate concept, model of formation of abilities to formulate concept.

Сучасне суспільство потребує громадян здатних до активної діяльності у правовому полі, реалізації своїх прав та інтересів. Підготовка школярів до майбутньої громадянської активності означає засвоєння учнями не тільки правових знань, але й правових умінь та навичок задля отримання правової компетентності.

У навчально-виховному процесі нерідко бувають випадки, коли навіть обізнані учні відчувають труднощі у вирішенні практичних завдань. Причиною цього є не сформованість у них навчально-пізнавальних умінь та навичок. У галузі вивчення основ правознавства вирішення піднятої проблеми полягає у формуванні правових умінь та навичок учнів, які сприяли б застосуванню правових знань у навчально-пізнавальній діяльності та у власній життєдіяльності.

Досягти високої якості у навчанні допомагає використання сучасних педагогічних технологій. По суті педагогічна технологія означає форму організації навчального процесу, що складається з певної системи дій, операцій і взаємовідносин усіх учасників навчального процесу [14; с. 9]. Педагогічна технологія спрямована на реалізацію вибраної моделі навчання. У даному матеріалі ми розглянемо модель формування вміння формулювати поняття у викладанні правознавства.

Проблеми структурування понять, їх визначення, якості засвоєння на уроках суспільствознавчих предметів учнями, застосування методичних прийомів під час формулювання понять аналізують у своїх працях Г. Білоногіна, В. Карцев, В. Комаров, О. Пометун, В. Пунський, А. Стражев, М. Студенікін, С. Терно та інші. Дослідженням формування правових понять займаються Б. Андрусишин, А. Гуз, І. Котюк, В. Машіка, О. Нетьосов, О. Пометун, О. Певцова, Т. Ремех, Н. Ткачова.

Слід спочатку сказати, що вміння – важливий показник ефективності навчання предметів та правознавства зокрема. Правові вміння визначаються нами, як *здатність і підготовленість учня до свідомих дій у процесі навчання правознавства, які уможливають самостійне здобування і засвоєння учнем правових знань, розв'язування пізнавальних завдань і ситуацій в правовому полі як у навчанні, так і у житті*. Таке визначення свідчить, що вміння не простий набір дій, а дії, що виконуються ефективно, з застосуванням навчальних прийомів та врахуванням умов їх застосування.

До правових умінь та навичок належать такі, як формулювання поняття, аналізування нормативно-правового акту, вирішення правової ситуації, складання правового документу. Всі правові вміння мають практичний характер та використовуються під час вирішення навчальних та життєвих ситуацій.

Одним з базових правових умінь учнів є вміння формулювати поняття, особливо, здійснювати це самостійно [6, с. 366]. В психологічній та методичній літературі стверджується, що саме правове мислення є пріоритетним у навчанні старшокласників. Від того, наскільки усвідомлює поняття учень залежить успішність його застосування в навчально-пізнавальній діяльності. Так, якщо школяр не осмислив зміст поняття, або знання є поверхневими, то певні труднощі та недоліки виникатимуть під час аналізування нормативно-правового акту, вирішення правової ситуації, складання правового документу. Відомо, що поняття, яке учень завчив, скоро й забувається. І навпаки, поняття, яке було самостійно сформульовано за допомогою власної методики, є осмисленим та залишається надбанням школярів на довгий час. Як же навчити учнів формулювати поняття, щоб вони були готові скласти власну орієнтовану систему дій?

Вирішення зазначеного завдання потребує:

- з'ясування навчальних прийомів, як складових умінь формулювати поняття та їх рівні для визначення послідовності їх формування;
- створення ефективної моделі формування вміння, яка б сприяла поступовому зростанню самостійності учнів, здатних скласти власну методику формулювання поняття;
- розподіл тем навчальної програми з правознавства відповідно до визначених прийомів.

На нашу думку найбільш повно зміст "поняття" розкрив автор підручника «Логіка» Г. Струве, як поєднання в одній думці всіх сутнісних ознак предмета, визначених на основі його порівняння з усіма іншими предметами того ж роду. У понятті він розрізняє: 1) сукупність усіх сутнісних ознак предмету; 2) сукупність усіх предметів з яких виділені ці ознаки. Сукупність усіх сутнісних ознак предмета називається змістом; сукупність же предметів, з яких взято поняття, об'єднаних поняттям, називається обсягом поняття» [9, с.10-15]. За сутністю таке визначення відповідає змісту поняття у більшості сучасних підручників з логіки.

Визначене поняття свідчить, що для формування умінь його формулювати необхідно засвоїти низку різнорівневих за ступенем складності прийомів. Аналізуючи підручники з логіки, узагальнюючи прийоми, необхідні для формулювання правового поняття, ми позначаємо наступні, як наведення прикладів поняття, характеризування, формулювання змісту (абстрагування, порівняння, обмеження, узагальнення) та обсягу, класифікація, здійснення судження, формулювання висновку [9; 12]. Ці прийоми шляхом багаторазового повторення та їх застосування під час виконання завдань та пізнавальної діяльності школярів набувають якостей умінь.

Зрозуміло, що базовими вміннями у формулюванні поняття є вміння *наводити приклади поняття та характеризувати його* (репродуктивні, що мають нескладні логічні зв'язки та пов'язані з емпіричними знаннями). Наводячи приклади поняття, учні можуть охарактеризувати його та визначити ознаки (сутнісні та другорядні). Чим більше учні наведуть прикладів поняття, тим глибше вони усвідомлюватимуть сферу його застосування, а отже різнобічно можна охарактеризувати та визначити ознаки поняття. Наприклад, учні можуть назвати, що з соціальними нормами вони зустрічаються у театрі, в школі, в церкві, на дорогах, під час купівлі товару тощо. Відповідно, ознакою соціальних норм є різна сфера регулювання суспільних відносин. Спільно ознакою для них є правила поведінки. Для прийому характеризування поняття та визначення всіх ознак (сутнісних і другорядних) учням необхідно до поняття поставити як можна більше запитань. Наприклад, до поняття правила учні можуть поставити запитання, що відображені в Схемі 1. Ці ж запитання учні можуть поставити й до понять соціальні норми, релігійні норми, моральні норми, право, правила для учнів тощо.

Схема 1

Характеристика соціальних норм

Репродуктивні вміння є необхідними для формування змісту та обсягу поняття, його класифікації (перетворюючих умінь). Зміст поняття, як відомо, складають сутнісні ознаки та зв'язки між ними. Тобто, сутнісні (основні) ознаки – це ті ознаки, без яких поняття втрапить свій зміст. Для з'ясування сутнісних ознак (родових та видових) учням необхідно засвоїти прийоми абстрагування, порівняння, узагальнення та обмеження. Спільні ознаки ті, які характерні для багатьох понять одного роду, а відмінні – тільки для окремого поняття.

Визначення сутнісних і другорядних ознак, родових та видових здійснюється через використання прийомів абстрагування та порівняння за допомогою заповнення таблиці (Таблиця 1). Це дає змогу визначити критерії для порівняння та побачити спільні та відмінні риси, сутнісні та другорядні, зв'язки між поняттями.

Таблиця 1

Порівняння понять «правила» та «право»

Критерії для порівняння	Соціальні норми	Сутнісні та другорядні ознаки	Право	Сутнісні та другорядні ознаки
<i>Спільні ознаки</i>				
Ключове (замінне) слово	Зразок поведінки, норми	Сутнісна	Сукупність правил поведінки, правил	Сутнісна
Мета існування	Регулює суспільні відносини	Сутнісна	Регулює суспільні відносини	Сутнісна
<i>Відмінні ознаки</i>				
Сфера регулювання	Різні сфери суспільних відносин	Другорядна	Найважливіші відносини	Сутнісна
Ким створюються	Суспільством, державою	Другорядна	Державою	Сутнісна
Ким регулюються	Суспільством, державою	Другорядна	Державою	Сутнісна
Ступінь обов'язковості	Не всі є обов'язковими	Другорядна	Обов'язкове	Сутнісна
Коли виникли	Існували ще в первісному суспільстві, сформувавшись на певному історичному етапі	Другорядна	Виникло, як в стародавніх державах, так і з'явилося з появою сучасних держав	Другорядна

Для визначення родових та видових понять можна запропонувати учням порівняти засвоєне учнями поняття право та поняття галузі права, сімейна галузь, кримінальна галузь права та заповнити Таблицю 2.

Таблиця 2

Порівняння понять у родово-видових зв'язках

Критерії порівняння	Право	Галузь права	Сімейна галузь	Кримінальна галузь
Ключове слово	Сукупність правил поведінки	Сукупність правових норм	Сукупність правових норм	Сукупність правових норм
Сфера регулювання	Регулюють найважливіші суспільні відносини	Регулюють певні види правовідносини	Регулюють сімейні правовідносини	Регулюють відносини з приводу скоєння злочину

Учні повинні знати також можливі шляхи формування поняття, тобто прийоми обмеження (додавання родової ознаки до змісту поняття) або узагальнення (віднімання родової ознаки від змісту поняття), як це показано у Схемі 2. Але більшість правових понять за підручниками та навчальними програмами формуються шляхом прийому обмеження.

Схема 2

Формулювання поняття галузь права за прийомами узагальнення та обмеження

Майже кожна тема навчальних програм та підручників з правознавства представлена прийомом класифікації понять. На наш погляд доцільно демонструвати його спільно з прийомом судження та формулюванням висновків під час вивчення теми «Закон». Це обумовлено тим, що учні з поняттям «законодавство» зустрічаються протягом усього курсу, а отже можуть знаходити зв'язки між поняттями у системі законодавства. Для класифікації понять необхідним є визначення критеріїв. Наприклад, у законодавстві це – юридична сила нормативно-правових актів або галузева належність. Кожен підручник представлений схематичним зображенням законодавства, що демонструє зв'язки між нормативно-правовими актами [4 с. 22; 10 с. 19].

Змістом прийому формулювання висновку (творчі вміння, що мають декілька варіантів дій, мають складні логічні зв'язки) є встановлення зв'язків між судженнями. Наприклад, Конституція є основним законом у державі. Кабінет Міністрів України видав постанову про введення плати за підручники. Рішенням

Верховного суду України постановою Кабінету Міністрів України була скасована. Отже, постановою Кабінету Міністрів України була неконституційна.

Узагальнено навчальні прийоми можна показати у вигляді пам'ятки, яку доцільно представити учням як на початку засвоєння навчальних прийомів, так і в кінцевому результаті.

Пам'ятка для формулювання поняття

1. Охарактеризуйте поняття. Назвіть слова та словосполучення, в яких вживається слово чи застосовується, визначте всі можливі ознаки поняття.

2. Доберіть ключове слово.

3. Назвіть родові та видові поняття, порівняйте їх та визначте сутнісні ознаки (родові та видові).

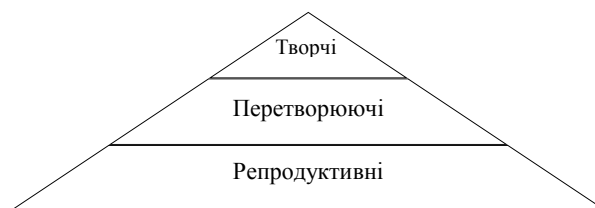
5. Розмістіть ознаки у логічній послідовності.

6. Сформулюйте поняття.

Якщо умовно зобразити прийоми, які необхідно учням засвоїти для формулювання поняття, у вигляді піраміди, то у її основи будуть знаходитись репродуктивні, посеред – перетворюючі та у вершини – творчі (Схема 3). Таким чином, слід засвоювати школярами прийоми у такому порядку: репродуктивні, перетворюючі та творчі.

Схема 3

Рівні вмінь

Далі слід зупинитись на процесі формування вмінь. У методичній літературі була вироблена методика поетапного формування вмінь [2, с.63; 8, с.80-81]. Вона спрямована на вироблення учнями власної стратегії формування вміння. Але зрозуміло, що для цього вони повинні мати орієнтовану систему дій, тобто знати прийом та вміння його застосовувати. Це можливо під час засвоєння учнями на репродуктивному рівні початкових прийомів, які демонструє вчитель, їх використання учнем на перетворюючому та його адаптування відповідно до умов завдання на творчому рівні.

Початковим етапом у формуванні вміння є пояснення прийому, його демонстрація вчителем та засвоєння учнями у виконанні завдань. На перетворюючому етапі учні під контролем учителя застосовують навчальний прийом на новому матеріалі та вирішують практичні завдання. На творчому етапі учні самостійно застосовують навчальний прийом, виробляючи власну стратегію у виконанні завдань. Таким чином, поетапне формування вміння передбачає вироблення учнем власної методики, через поступове зростання самостійності в засвоєнні прийомів. Цей процес можна зобразити у вигляді Схеми 4.

На кожному етапі учні повинні знати кроки, які необхідно здійснити для формування вміння.

Значущим у процесі формування вміння є розподіл прийомів за навчальною програмою. Виконання цього завдання потребує врахування кількох важливих аспектів. По-перше, учні знайомі з більшістю навчальних прийомів формулювання понять, оскільки засвоїли їх під час вивчення суміжних дисциплін, як історія, етика. Хоча правові поняття й мають свої особливості, але все ж відомі учням прийоми з інших дисциплін полегшують роботу вчителя у їх формуванні на уроках правознавства, а це потребує менше часу на їх засвоєння учнями. Проте процес формування вміння є складним і триває протягом навчання у 9 та 10 класах.

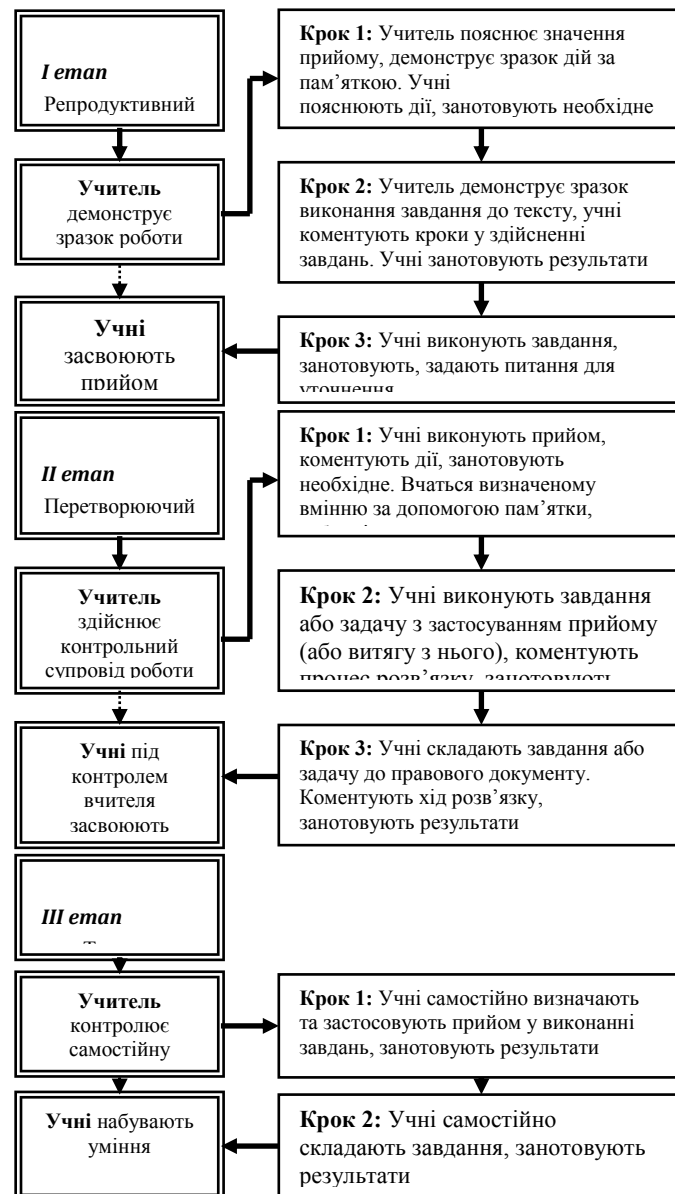
По-друге, як свідчить аналіз програм та підручників більшість узагальнених понять (соціальні норми, правові норми, правовідносини, юридична відповідальність тощо), учні засвоюють у 9 класі під час вивчення розділу I «Правила і закони в суспільстві та у твоєму житті» [3; 4; 7; 10]. Це створює можливість під час вивчення наступних розділів програми 9 та 10 класів застосовувати відомі учням прийоми на загальних та окремих поняттях у родово-видових зв'язках, а отже засвоєні прийоми відпрацьовуватимуться (Таблиця 3) [1; 3; 4; 5; 7; 10].

Таким чином, демонструвати прийоми учителем та засвоювати їх учнями доцільно на матеріалах розділу I «Правознавство. Практичний курс» у 9 класі.

Враховуючи зазначені аспекти, ми будемо Таблицю 1 формування вмінь формулювати поняття з розподілом прийомів відповідно до змісту навчальної програми з правознавства для 9 класу.

Таким чином, вміння формулювати поняття є базовим у системі правових умінь. Від успішного засвоєння поняття залежить і успішний аналіз нормативно-правового акту, вирішення правової ситуації, складання правового документу. Для формування вміння формулювати поняття учням необхідно послідовно засвоїти низку різнорівневих прийомів. Навчання прийомам доцільно здійснювати під час вивчення учнями розділу I, який представлений узагальненими поняттями. Це дозволяє застосовувати навчальні прийоми формулювання поняття у родово-видових зв'язках на менш загальних та окремих поняттях під час засвоєння змісту навчальної програми у 9 та 10 класах, в яких вони відпрацьовуються.

Схема 4
Етапи формування вмінь

Клас	Базові поняття (найбільш загальні)	Загальні	Окремі
9 клас	Суспільні відносини	Правовідносини, сімейні правовідносини	Сімейні права та обов'язки дитини
	Правопорушення	Адміністративний проступок	Адміністративний проступок, скоєний неповнолітнім
	Юридична відповідальність	Кримінальна відповідальність	Кримінальна відповідальність неповнолітніх
10 клас	Галузь права	Фінансова галузь, Бюджет	Бюджет України
	Державний орган	Парламент	Верховна Рада України
	Держава	Правова держава	Правова держава Україна

Таблиця 1

**Формування вмінь формулювати поняття відповідно до навчальної програми
з правознавства для 9 класу**

<i>Розділ та тема змісту навчальної програми</i>	<i>Репродуктивні вміння</i>	<i>Перетворюючі вміння</i>	<i>Творчі вміння</i>
Вміння формулювати поняття			
Розділ I. Права і закони у суспільстві та твоєму житті 2. «Що таке правила та як вони виникають у суспільстві»	<i>Наводити приклади, характеризувати</i> поняття «правила» (I етап), «правила для учнів» (II етап), «традиції та звичаї» (III етап)		
3. «Що таке право. Норми права та галузі права. Які суспільні відносини називають правовими»		<i>Формулювати зміст поняття (абстрагувати, порівнювати, обмежувати, узагальнювати)</i> право (I етап), галузь права (II етап), норма права та правовідносини (III етап)	
4. «Що таке закон. Як приймаються закони. Підзаконні акти та їх значення для життя громади. Як і де знайти правовий документ»		<i>Класифікувати поняття</i>	<i>Застосовувати судження, формулювати висновки</i> понять «система законодавства» (I етап), «система підзаконних актів» (II етап), «законодавчий процес» (III етап)

Продемонстрована методика формування вмінь формулювати поняття спрямована на те, щоб учень зміг виробити власну методику формування вмінь. Цей процес відбуватиметься успішно, якщо засвоєння прийомів відбуватиметься на етапах: від діяльності за зразком (репродуктивний етап) через застосування прийому під контролем учителя за зразком (перетворюючий етап) до самостійного його застосування, створення власної стратегії дій (творчий етап).

Практичний досвід застосування методики доводить, що учні, які засвоїли навчальні прийоми та змогли творчо використати їх під час формулювання правового поняття, не тільки пам'ятали вивчене поняття, але й більш точно формулювали нові поняття протягом 9 та 10 класів. Крім того, це давало змогу школярам успішно вирішували практичні пізнавальні завдання, пояснюючи їх логічність та послідовність виконання. А отже, методика сприяє розвитку пізнавальній активності і може вважатись інноваційною.

Література

1. Гавриш С.Б. Правознавство: підруч. для 10 кл. загальноосвіт. Навч. закл.: рівень стандарту, академ. рівень / С.Б. Гавриш, В.Л. Сутковий, Т.М. Філіпенко. – К.: Генеза, 2010. – 416 с.
2. Гора П. В. Повышение эффективности обучения истории в средней школе. – М., 1988. – 208 с.
3. Навчальна програма з правознавства (практичний курс) // Міністерство освіти та науки України [Електронний ресурс]. - Режим доступа: <http://mon.gov.ua/index.php/ua/>
4. Наровлянський О.Д. Правознавство (практичний курс): Підручн. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. – К.: Грамота, 2009. – 216 с.
5. Наровлянський О.Д. Правознавство: Підручн. для 10 кл. загальноосвіт. навч.закл. – К.: Грамота, 2010. – 232 с.
6. Немов Р.С. Психология: учебник для студентов высших педагогических учебных заведений: В 3 кн. – 3-е изд. – М.: Гуманитарное издательство ВЛАДОС, 2000. – Кн.2. – 608 с.
7. Пометун О. І. Методика навчання історії у школі / О. І. Пометун, Г. О. Фрейман. – К.: Генеза, 2006. – 328 с.
8. Пометун О.І., Ремех Т.О. Правознавство. Практичний курс: підручник для 9 кл. / О.І. Пометун, Т.О. Ремех. – К.: Літера ЛТД, 2009. – 192 с.
9. Струве Г. Элементарная логика. - Варшава. - 1884. – 184 с.
10. Сутковий В.Л. Правознавство (практичний курс): підручн. для 9 кл. загальноосвіт. Навч. закл. / В.Л. Сутковий, Т.М. Філіпенко. – К.: Генеза, 2009. – 216 с.
11. Талызина Н.Ф. Теория планомерного формирования умственных действий сегодня // Вопросы психологии. – 1993. - № 1. – С. 32-40.
12. Тофтул М. Логіка: посібник для студентів вищих навчальних закладів / Тофтул М.Г. - К. : Академія, 2002. - 368 с.

13. Шнайдер А. Навчання через дебати: різноманіття поглядів: адаптований переклад з англ. / Альфред Шнайдер, Максвелл Шнурер; за заг. ред. О. І. Пометун; пер.: Г.Гупан, Т. Клекота – К., БФ «Вчителі за демократію та партнерство», 2009. – 320 с.

УДК 378.017.924

Ципко В.В.
Національний
транспортний університет
м. Київ

САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК ЕЛЕМЕНТ
НАВЧАННЯ СУСПІЛЬСТВОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН СТУДЕНТІВ
ЗГІДНО ВИМОГ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ
ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

У статті аналізуються необхідність впровадження оновлених підходів у процес навчання суспільствознавчих дисциплін студентів ВНЗ та розглядається суттєва роль самостійної пізнавальної діяльності майбутніх фахівців.

Ключові слова: вища освіта, суспільствознавчі дисципліни, самостійна робота, процесі навчання, студенти, кредитно-модульна система організації навчального процесу.

Ципко В. В. Самостоятельная работа как элемент обучения обществоведческим дисциплинам студентов соответственно требованиям кредитно-модульной системы организации образовательного процесса.

В статье анализируется необходимость внедрения обновленных подходов в процесс обучения обществоведческим дисциплинам студентов ВУЗов и рассматривается существенная роль самостоятельной познавательной деятельности будущих специалистов.

Ключевые слова: высшее образование, обществоведческие дисциплины, самостоятельная работа, процесс обучения, студенты, кредитно-модульная система организации образовательного процесса,

Tsipko V.V. *Independent work as part of training suspilstvoznavchyh discipline students in accordance with requirements of credit-modular system to learn. The article examines the need to introduce the updated approaches to learning suspilstvoznavchyh disciplines of university students and is considered essential role of independent learning of future specialists.*

Key words: higher education, suspilstvoznavchi discipline, independent work, learning, students, credit-modular system of educational process.

Постановка проблеми. Освіта – є важливим фактором соціального розвитку й духовного оновлення світу людини, умова динамізму, прискорення прогресу у різних сферах соціально-політичного й духовного життя. Саме освіта виступає пріоритетною сферою та могутнім принципом розвитку суспільства у ХХІ ст., а освіченість – суспільною цінністю та національним надбанням.

Входження України в освітній простір Європи відбувається за умов модернізації освітньої діяльності згідно вимог кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищій школі. Враховуючи це, визначальними тенденціями сучасного розвитку національної освітньої системи стають поглиблення її фундаменталізації, посилення гуманістичної спрямованості, духовної та загальнокультурної складової освіти, формування у студентів в процесі навчання у ВНЗ системного підходу до аналізу складних технічних і соціальних ситуацій, стратегічного мислення, виховання соціальної та професійної мобільності майбутніх фахівців.

Формування цілей (постановка завдання) Сьогодні в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищій школі, однією з найбільш обговорюваних проблем – є процес навчання студентів суспільствознавчим дисциплінам в різних країнах світу, незалежно від рівня розвитку освіти, освітніх традицій і особливостей. Вивчення суспільствознавчих дисциплін та ефективні методи їх опанування студентами ВНЗ завжди потребують серйозного і відповідального ставлення до теоретичних положень цих навчальних дисциплін особливо у вищій школі.

У цьому контексті слід визначити необхідність впровадження оновлених підходів у процесі навчання суспільствознавчих дисциплін студентів ВНЗ та особливо суттєву роль приділити активізації самостійної пізнавальної діяльності студентів.

Аналіз останніх досліджень. На важливості та необхідності інтеграційних процесів і модернізації вищої освіти України в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу у своїх дослідженнях зауважували: Я. Болюбаш, М. Дмитриченко, В. Кремень, В. Журавський, М. Згуровський, В. Лутай, С. Ніколаєнко, М. Степко, Л. Суржик.

І. Антоненко, А. Гуз, І. Галецька, Н. Іванова, А. Корецька, В. Манько, В. Мудрак, Ю. Полухін, Н. Пилат, Ю. Петровська, В. Руденко, Т. Фініков досліджували стандарти сучасної вищої освіти, світові освітні тенденції і місце України у цьому процесі.

Педагогічною наукою постійно ведеться пошук нових принципів викладання суспільствознавчих дисциплін студентам вищих навчальних закладів. Ці ідеї розкривали у своїх дослідженнях різні науковці, серед